

Ukrainan sodan vaikutuksia kalatalouteen

Luonnonvarakeskus

Jari Setälä ja Kaija Saarni

Tilannekatsaus 25.4.2022

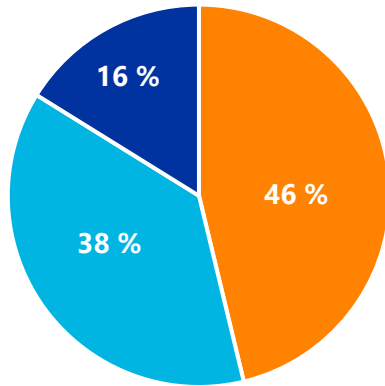
Sisällys

1. Suomen kalan vienti
2. Suomalaisten vientiyriytysten arvioita tilanteesta 2-3.3.2022
3. Vaikutuksia Venäjän kalatalouteen
4. Vaikutuksia tuotantopanosten tarjontaan, hintoihin ja kalamarkkinoihin

Suomen kalan vienti 2021

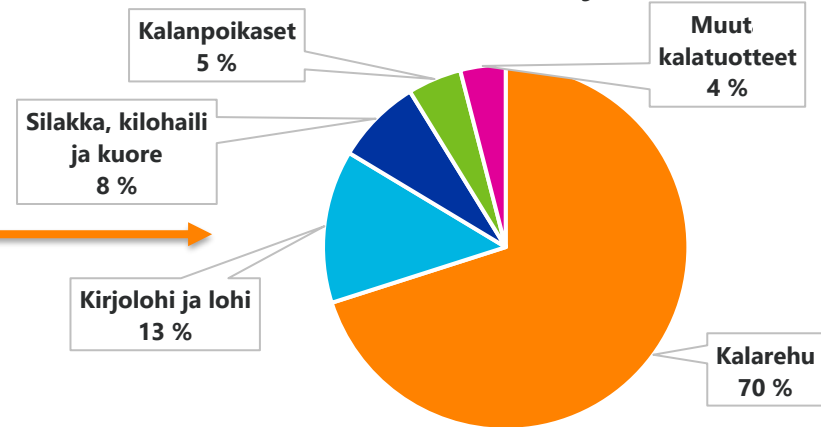
Yli puolet Suomen kalan ja kalarehun viennin arvosta sotaä käyviin maihin

Suomen kalan ja kalarehun viennin arvo vuonna 2021, 77 Milj. €

■ Venäjä, Valko-Venäjä, Ukraina ■ Viro ■ Muut maat

Viennin arvo sotaä käyviin maihin vuonna 2021, 36 Milj. €

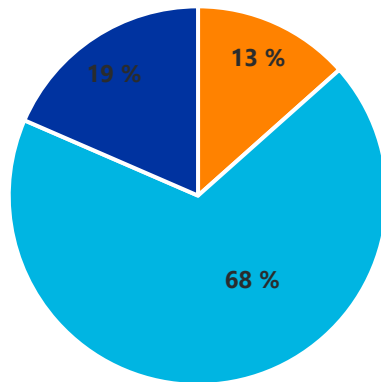

Kalarehu ja kalanpoikaset on viety Venäjälle

Kalan vienti sotaan käyviin maihin: Valko-Venäjä arvoltaan merkittäväntä

Viennin arvo 2021

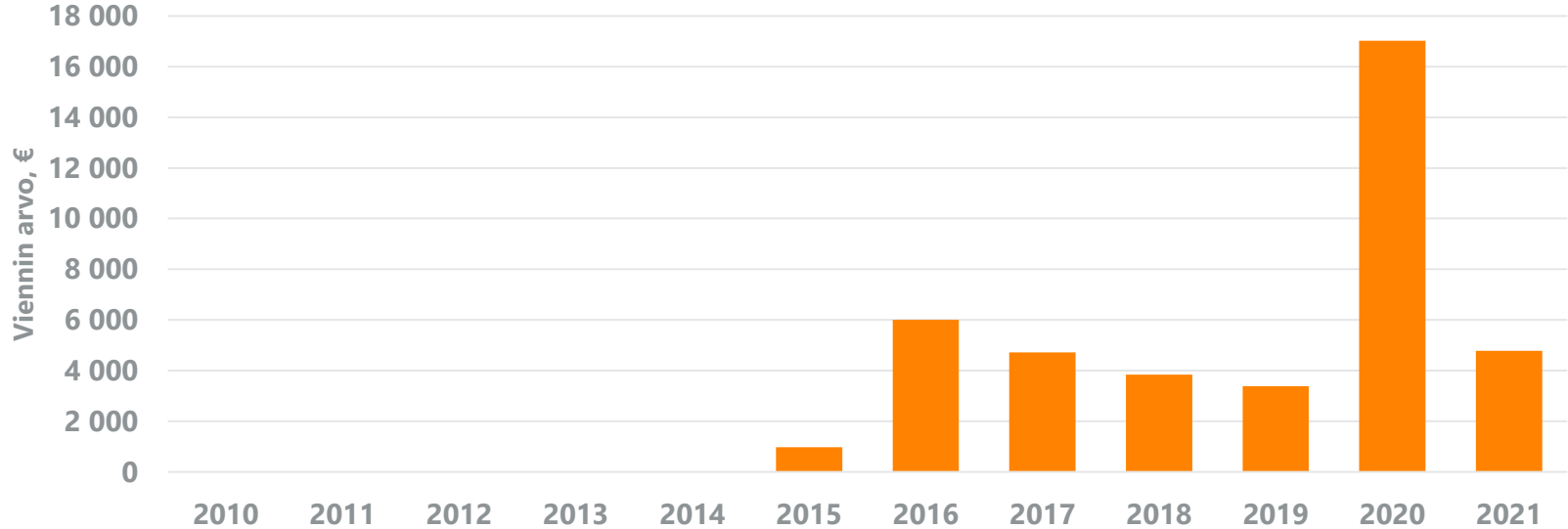
11 Milj. €

■ Ukraina ■ Valko-Venäjä ■ Venäjä

Valko-Venäjä tärkeä kirjolohen vientimaa

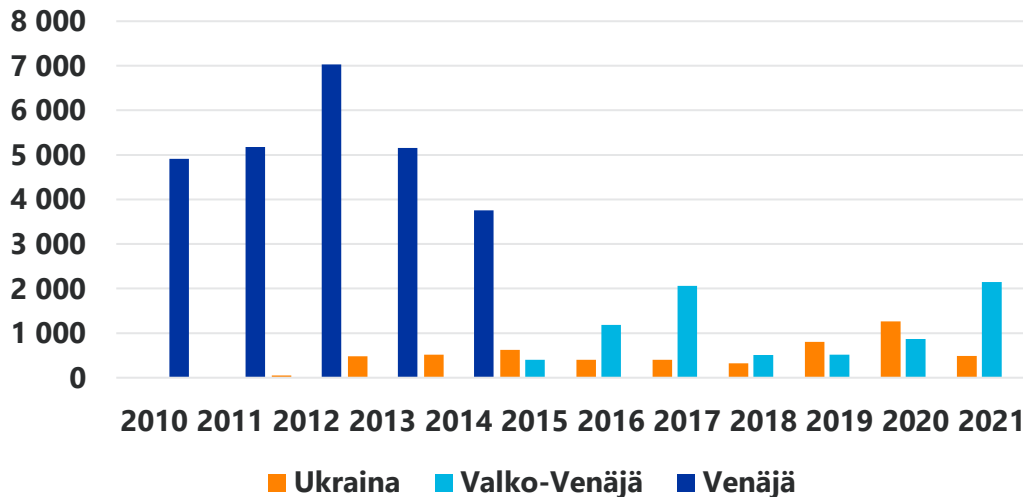
Kirjoloheen vienti Valko-Venäjälle

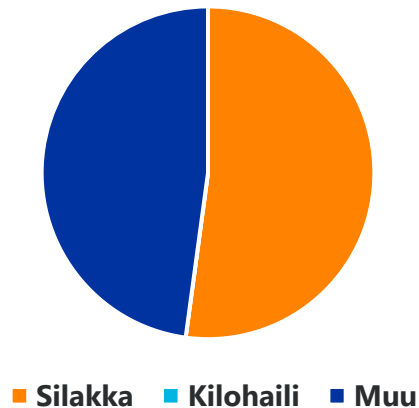
Vuonna 2020 Valko-Venäjälle vietiin paljon tuoretta kirjolohta fileenä

Pakastettua silakkaa, kilohailia ja kuoretta Ukrainaun ja Valko-Venäjälle

Pakastetun silakan, kilohailin ja kuoreen viennin arvo 2010-2021

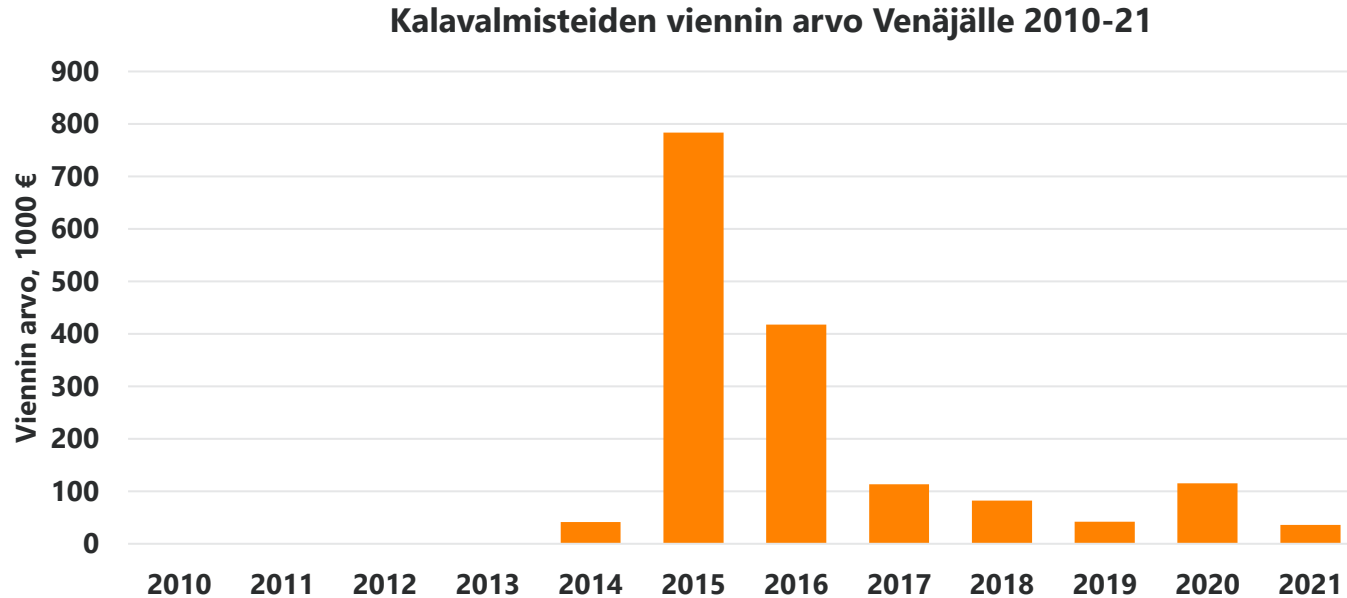

Pakastetun kokonaisen kalan vienti Ukrainaun 2021

Viroon vietiin 9 milj. € edestä kokonaista pakastettua silakkaa ja kilohailia

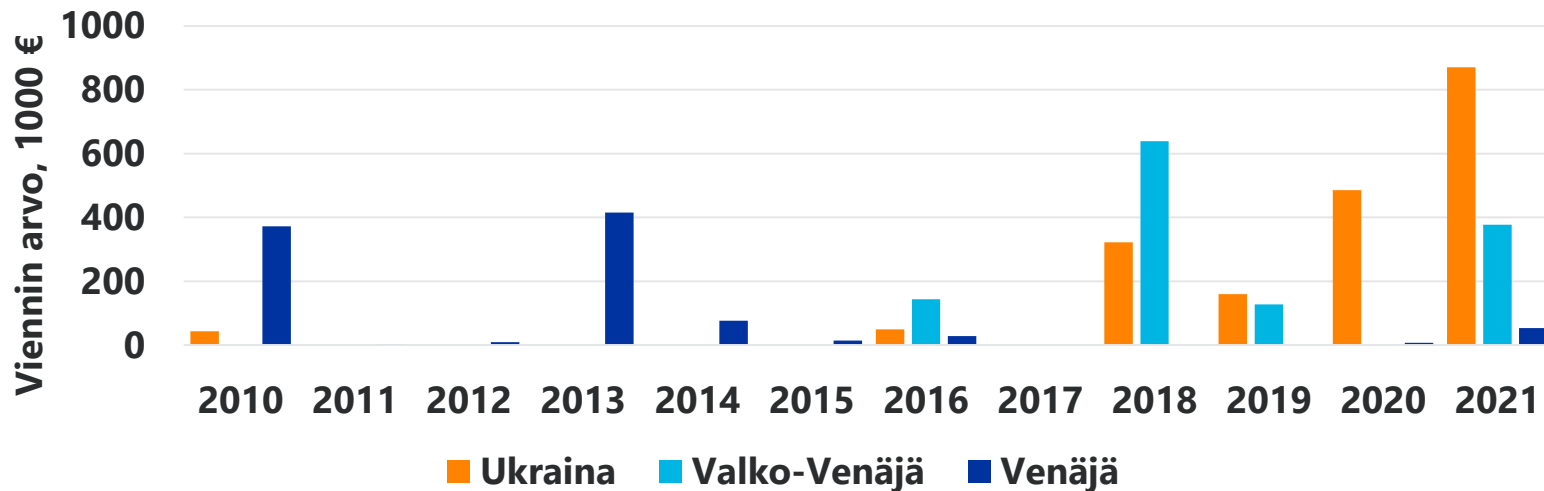
Maustesilakkaa viety hieman Venäjälle

Mädin ja mätituotteiden viennissä maakohtaista vaihtelua

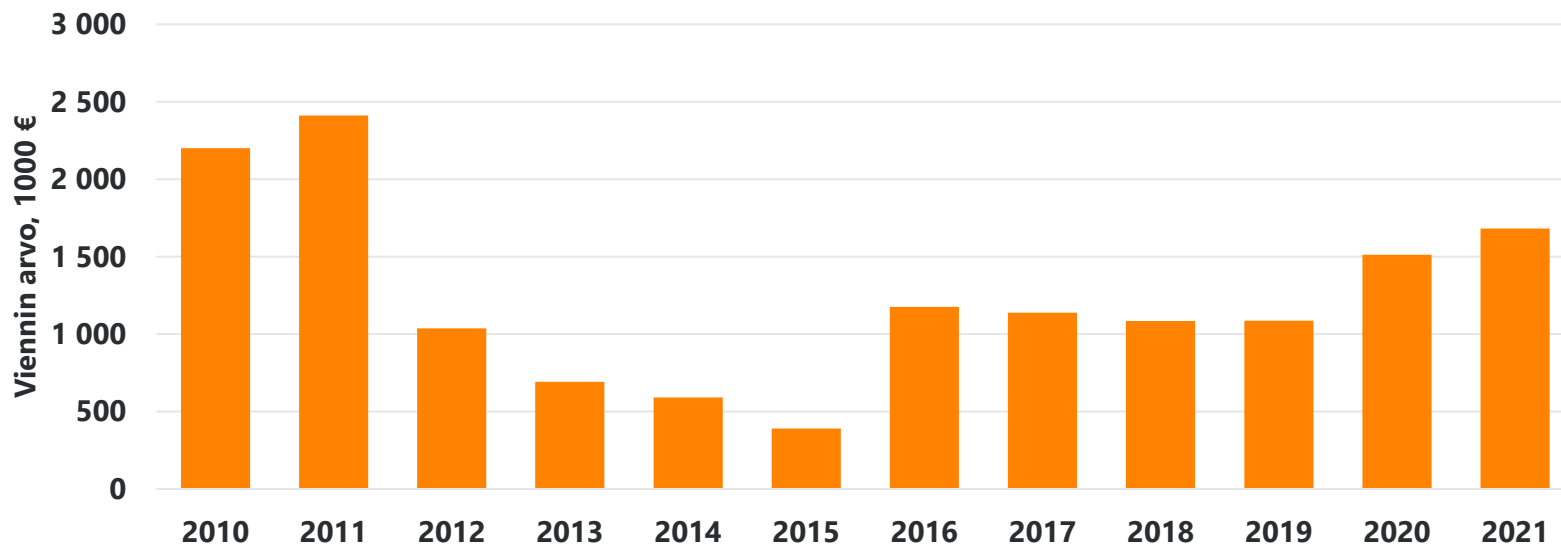
Mädin ja mätituotteiden viennin arvo 2010-21

Vuonna 2021 näiden maiden vienti vajaa 18 % mädin ja mätituotteiden viennin arvosta, mutta Viron vienti oli puolet mädin ja mätituotteiden arvosta

Kalanpoikasten viennin arvo yli puolitoista miljoonaa euroa

Elävän kalan viennin arvo Venäjälle 2010-21

Suomalaisten vientiyriytysten arvioita tilanteesta

2-3.3.2022

Tilanne sodan alkamisen jälkeen vakiintunut

- Kalan myynti sotaa käyville maille toimii osittain, kauppaa tehdään vain ennakkomaksulla, maksuhäiriöt kasvavat, vaihtoehtoja etsitään
- Suomalaisten kalarehuvienti loppui 3.3.2022, kotimaan rehutarve turvataan
- Lohikalojen kysyntä maailmalla hyvä, kirjolohen vienti siirtynyt Valko-Venäjältä Puolaan ja Baltiaan
- Silakalle, kilohailille ja kuorelle on kysyntää, mutta elintarvikevienti Itä-Eurooppaan on osin pysähtynyt ja voi jatkossa tulla vaikeammaksi
- Jos näiden lajien elintarvikevienti sotaa käyviin maihin pysähtyy:
  - Pakastetun kalan vienti Itä-Euroopan muihin maihin lisääntyy hieman
  - Pakastetun kalan vienti kalarehuiksi kaukomaihin lisääntyy
  - Käyttö kalajauhoksi kasvaa, purkaus Viroon ja Ruotsiin lisääntyy
  - Lajittelu ja tarjonta kotimaan jalostukseen voi vähentyä

Kustannukset nousussa

- Ukrainan kautta tulee markkinoille mm. auringonkukka- ja rypsirouhetta, rypsiöljyä, härkäpapua, vehnää
  - Kalarehuteollisuudessa haettava korvaavia raaka-aineita ja tuontikanavia, hinta nousee
- Polttoaineen hintojen nousu on jo nyt aiheuttanut talousongelmia troolareille
  - Kalaa on myös huonosti (-20%), se on myös hyvin pientä (vain 5% fileekelpoista)
  - Markkinoiden kadottua, kannattaako enää pakastaa tai kalastaa?
- Turkistalouden odotukset romahtivat, uskottiin, että helmi-maaliskuun huutokaupoissa myydään kaikki nahat, mutta vain noin 15 % minkin ja 40 % ketunnahoista myytiin, seuraava huutokauppa huhtikuussa
- Mihin laitetaan Venäjälle kasvatetut kalanpoikaset?

Vaikutuksia Venäjän kalatalouteen

Venäläisen kalan kauppa vaikeutumassa

Venäjä on merkittävä kalastusvaltio ja kalan viejä

- Venäjä maailman suurin Alaskan seitin ja Tyynenmeren turskan tuottaja
- Norjan jälkeen toiseksi suurin Atlantin turskan ja koljan tuottaja

Venäjän kalastus ja kalan ulkomaan kauppa vaikeutumassa

- Pohjois-Amerikan jalostusteollisuus asetti tuontikiellon 25.3. lähtien venäläiselle kalalle ja kalatuotteille
- Kanada kieltää venäläiset alukset omilla aluevesillään ja satamissa
- Euroopan satamat suljetaan venäläisiltä aluksilta.
- Suuret logistiikkajätit lopettavat Venäjän tuonnin ja viennin

EU ei asettanut kalatuotteita koskevia pakotteita

- EU on harkinnut Venäjän kalan tuontikieltoa, mutta pakotelistassa ei ole vielä kalatuotteita
- Kaviaari ja jotkut äyriäiset ehdotettu uudelle pakotelistalla
- EU, Saksa ja UK ovat hyvin riippuvaisia Venäjän turskakalan tuonnista. EU ja UK ei ole asettanut tuontikieltoa, mutta UK suunnittelee venäläiselle kalalle 35 % väliaikaista tuontitullia
- Useat pakastekalan jalostusyrietykset ostavat edelleen merkittäviä määriä venäläistä raaka-ainetta
  - Liettualainen iso surimin valmistaja Viciunai Group lupasi lopettaa raaka-aineen tuonnin Venäjältä
- Turskakalojen hinta on noussut huomattavasti muun muassa Norjassa

Venäjä on suljettu Kansainvälisen merentutkimusneuvoston jäsenyydestä

- ICES päätti sulkea Venäjän edustajat väliaikaisesti järjestöstä. Kielto alkoi 30. maaliskuuta.
  - ICES:llä olennainen rooli maiden kalastuksen ohjauksessa. Se antaa kalakantoja koskevia tieteellisiä neuvonantoja muun muassa Barentsinmeren ja Itämeren kalakannoille, jotka ohjaavat kaikkien tärkeimpien turska- ja pelagisten lajien kiintiöitä
- Venäjän harkitsee entistä suuremman osuuden kalastamista Beringinmeren kalakannoista (nyt Venäjä 0,4 M.tn, USA 1,4 M.tn)
  - Se voi vaarantaa vuosikymmeniä käytössä olleen yhteisen säätelyjärjestelmän

Lohen toimitukset Venäjälle keskeytyivät

- Maailmalla tuotetusta Atlantin lohesta runsas 3 % kulutettiin Venäjällä
  - 25 % on omaa tuotantoa, 25% Färsaarten ja 25 % Chilen tuotantoa
- Lohta ei enää viedä Venäjälle markkinoille, Chilen ja Färsaarten toimittajat vetäytyivät pian Ukrainan hyökkäyksen jälkeen. Aiemmin Norja, Kanada ja Skotlanti pysäyttivät viennin jo vuonna 2014.
- Norjan isot kasvatusyritykset keskeyttivät viennin Valko-Venäjälle
  - Valko-Venäjä ja Ukraina olivat kirjolohimarkkinoille merkittäviä
- Ruplan arvon romahdus tekee tuonnista kallista

Venäjällä lohien oma tuotanto ongelmassa

- Kuolan niemimaan suurilla lohentuottajilla (Russian Aquaculture ja Russian Salmon) on läheiset suhteet Kremliin
- Lännen pakotteet horjuttavat pankkeja. Sherbank on suurin omistaja Russian Salmonissa.
- Venäjän lohienkasvatus täysin riippuvainen tuoduista poikasista ja rehusta
- Norjassa vientikiellot lopettaisivat smolttien viennin Venäjälle
- Biomar ilmoittanut, ettei vie Venäjälle rehuja
- Cargillin ja Skrettingin toimittavat edelleen Norjan tehtailla valmistamia rehua. Cargill on vähentänyt liiketoimintaansa Venäjälle, mutta se aikoo jatkaa niin kauan kuin se on turvallista, mahdollista ja laillista.

Venäjä suunnittelee omaa kalarehutuotantoa

- Vuonna 2021 Venäjä toi 171 miljoonaa kiloa kalarehua Norjasta, Tanskasta ja Suomesta
- Silloin norjalaiset kattoivat 51 % ja tanskalaiset 45 % lohikalojen rehujen tuonnista
- Venäjän oma rehutuoanto on noin 20 miljoonaa kiloa
- Tanska ja Suomi lopettivat rehujen viennin, Norja jatkaa ja voisivat kattaa 70 % kysynnästä
- Venäjä suunnittelee oman kalarehutuotannon laajentamista
  - Tuotannon lisääminen ollut ongelmallista, koska mm. hyvälaatuisesta kalajauhosta on pula ja rehuraaka-aineiden (kalajauho, aminohapot ja vitamiinit) hinnat nousivat merkittävästi
  - Venäjän kalajauhutuotanto 130 miljoonaa kiloa, josta 88 miljoonaa kiloa viety
  - Venäläistä kalajauhoa tultaneen ohjaamaan vientimarkkinoilta kotimaahan
- Tällä hetkellä on akuutti rehupula, neuvotteluja mm. Vietnamin, Kiinan, Iranin ja Turkin kanssa rehuista

Ruplan kurssi toipunut

- Länsi on asettanut ennennäkemättömän suuria pakotteita Venäjän taloutta vastaan
- Venäjä vastannut rahapoliittisilla toimilla:
  - Keskuspankki on nostanut korot 20 prosenttiin
  - Tiukat pääomarajoitukset niille, jotka haluavat vaihtaa ruplansa dollareiksi tai euroiksi
  - Venäjän valtion tukiotot
- Pakotteet eivät ehkä vielä riittävän tehokkaita
- Toisaalta Venäjän keskuspankki ei voi jatkaa korkojen nostamista, koska tukahduttaa luotot.
- Kehitetään tapoja kiertää pääomarajoituksia
- Ekonomistit uskovat, että pakotteet lopulta vaikuttavat

Ruplan eurokurssin muutokset

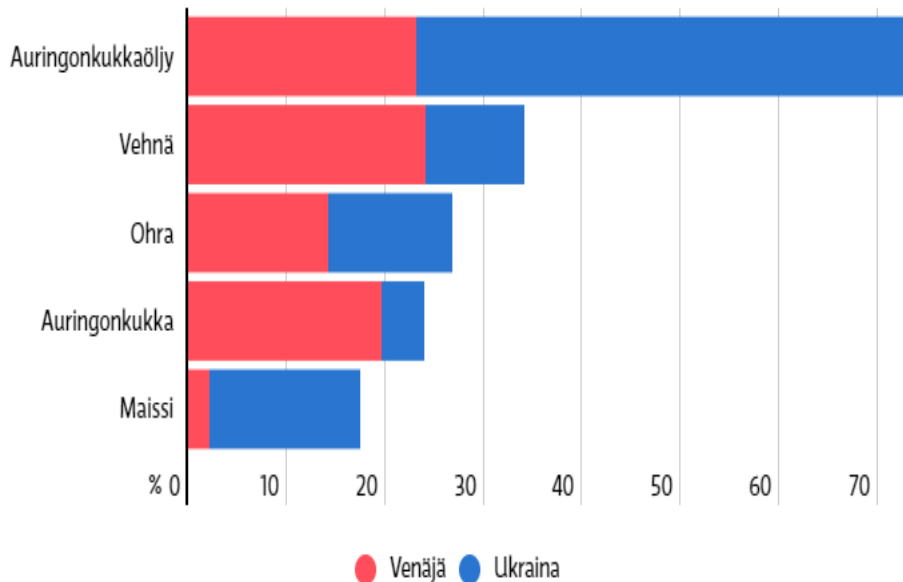
Vaikutuksia tuotantopanosten tarjontaan, hintoihin ja kalamarkkinoihin

Tuotantoketjujen toiminnat vaikeutuvat

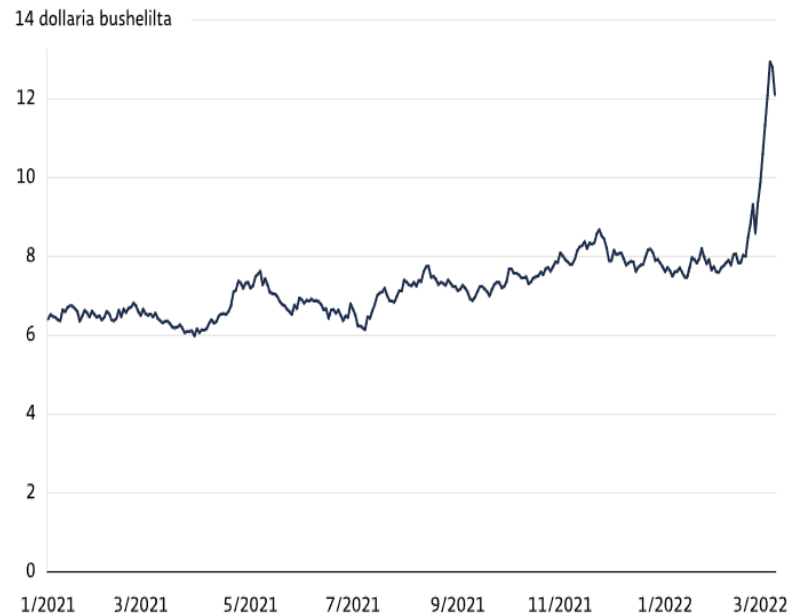
- Venäjä ja Ukraina merkittäviä lannoitteiden ja rehuteollisuuden raaka-aineiden kuten soijan ja kasviöljyn tuottajia
- Venäjä ja Ukraina vastaavat yhdessä kolmanneksen maailman vehnäkaupasta
  - Paineita markkinahäiriöille ja hinnan nousulle, vehnän hinta nousi jo korkeimmilleen 14 vuoteen
- Ukrainan vientisatamat pois käytöstä ja Turkki sulki Bosborinsalmen
  - Merkittävä vaikutuksia tuotantoketjuun
  - Vaihtoehtoisten kuljetusmuotojen suunnittelemisen nykyoloissa vaikeaa
- Ilmatilan sulut pidentävät lentoaikoja
- Energian kallistuminen, raaka-aineiden hintojen nousu ja kuljetusvaikeudet synnyttävät suuria markkinahäiriöitä
  - Paljon toimitusongelmia. Korkeat rahtikulut, epävakaa laivakuljetustilanne ja uudet covid-rajoitukset

Venäjä ja Ukraina isoja toimijoita vilja- ja kasviöljymarkkinoilla

Venäjän ja Ukrainan osuus maailman viennistä 2018–2020

Vehnän futuurien hinta

Yksi yhdysvaltalainen bushel on noin 35 litraa.

Lähde: Infront, grafiikka: Samuli Huttunen / Yle

Lähde: Ifpri, Comtrade, grafiikka: Samuli Huttunen / Yle

Ukraina ei pääse kylvämään
EUn viljavarastot lähes tyhjiä (MT 7.2.2022)
Maakohtaiset viennin rajoitukset kärjistävät tilannetta

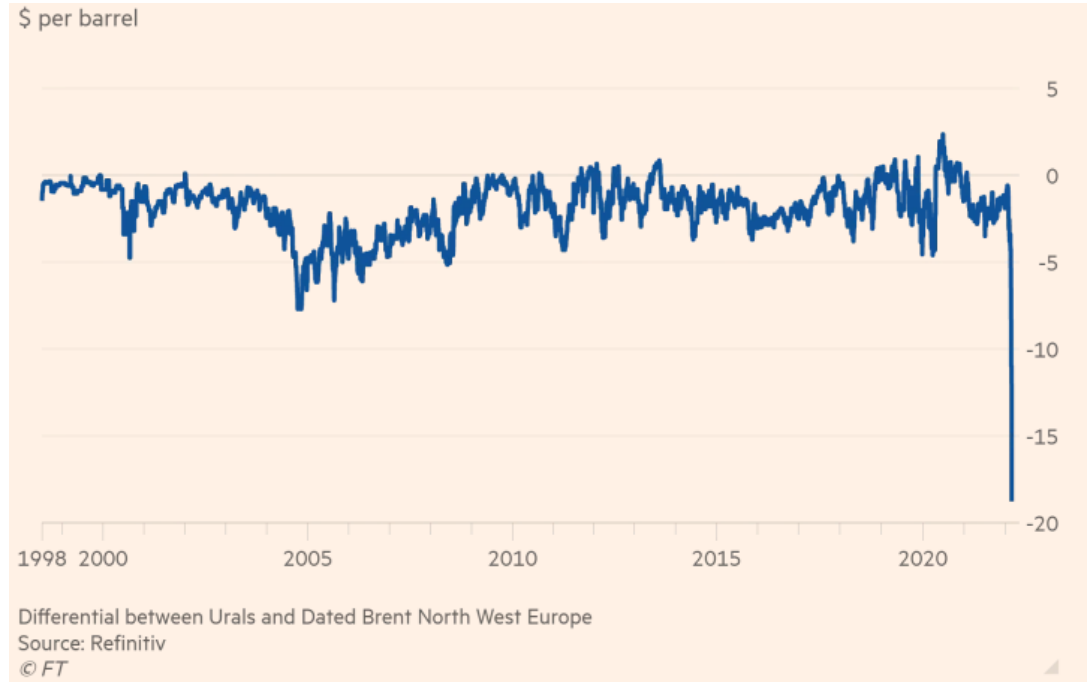

Lannoitemarkkinoilla suuria epävarmuuksia

- Yaran lannoitetilausten vastaanotto oli keskeytynyt 8.-15.3.2022, koska hinnoittelu kävi lähes mahdottomaksi, 16.3. lähtien tilatut ja tuotannossa olevat tuotteet toimitetaan tiloille suunnitelman mukaisesti.
- Osa tiloista on ilman lannoitteita, toistaiseksi Venäjän tuontiin ei ole tullut rajoitteita (MT 8.2.2022)
- Viljelyvalinnoissa kiinnitettävä huomio ruoan huoltovarmuuteen

Venäjän öljyteollisuuden vaikeudet

- Venäjä on 3. suurin tuottaja maailmassa
- Eurooppa on ollut suurin venäläisen öljyn ostaja. Osuus 53%.
- Useimmat Euroopan suuret ostajat eivät hanki enää Venäjän öljyä.
- Monet jalostajat (mm. Neste) etsivät vaihtoehtoisia toimittajia

Öljymarkkinat reagoivat epävakauteen

- Öljyn kysyntä lähti kovaan kasvuun ennen sotaa
- Maailmalla ostajien öljyvarastot hupenemassa, varantoja käytetään
- Opec tulee todennäköisesti kasvattamaan tuotantoa
- USA ilmoitti lopettavansa öljyn tuonnin Venäjältä 8.2.2022
- **Hinnat kääntyivät laskuun** Kiinan kysynnän hupertessa 8.3. jälkeen, hinta 15.3. alle 100 \$/tnr

Raakaöljyn hinnoissa rajua vaihtelua

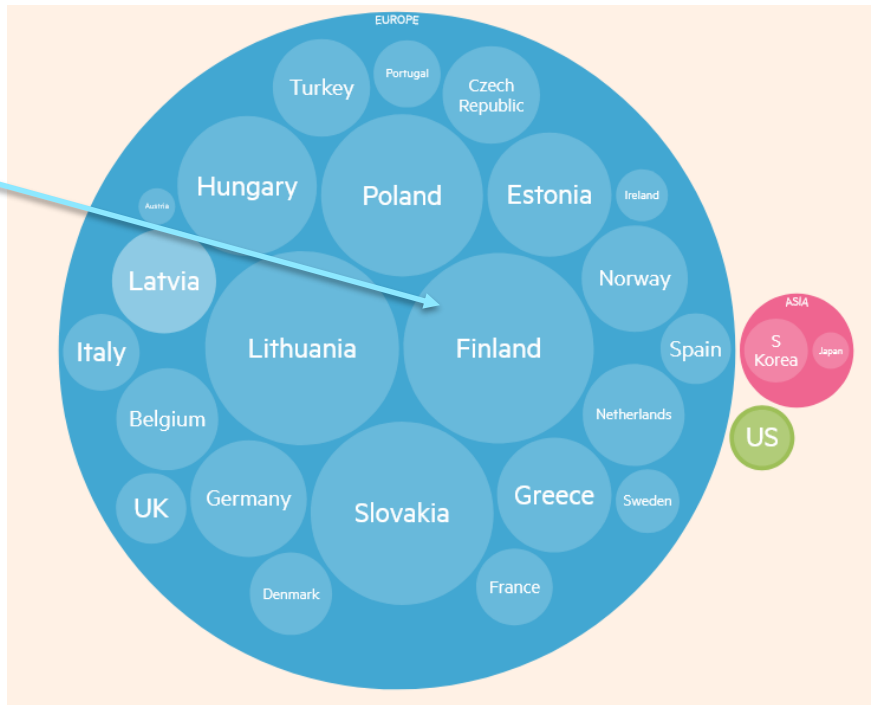

Energian tuonti Venäjältä Suomeen merkittävää

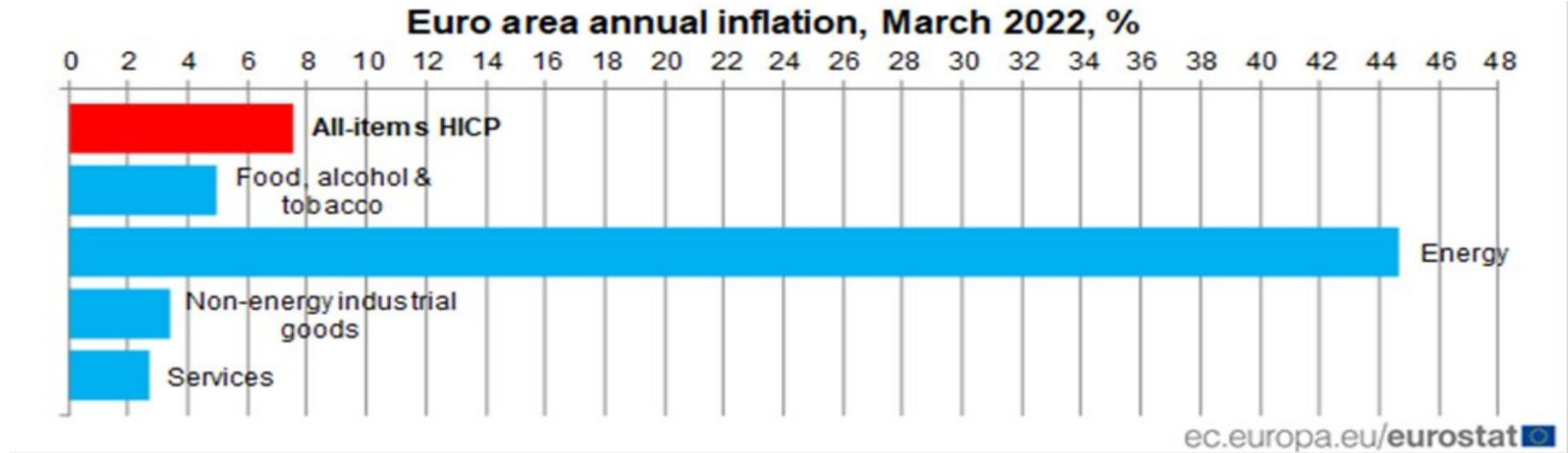
Öljyn tuontiosuus Venäjältä OECD maissa

Venäjältä tuodun öljyn osuus OECD-maissa on suurinta Liettuassa (83%) ja Suomessa (80%). Teknisesti korvattavissa, vaatii isoja investointeja Porvoon jalostamoon. Vaikuttaa polttoaineen hintoihin Suomessa.

- 2/3 maakaasusta Venäjältä
- 1/2 kivihiilestä
- 10% sähköstä (1/3 tuonnista)
- Hakkeen tuonti paikallisesti merkittävää.

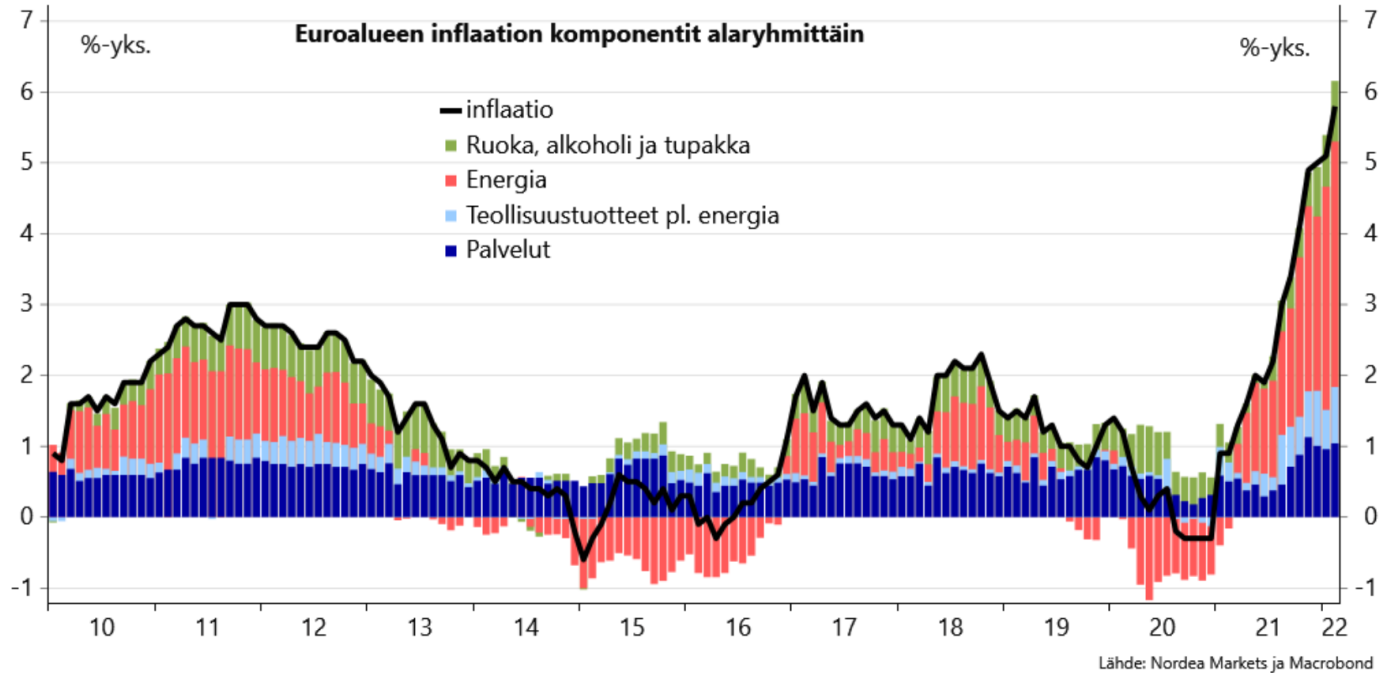

Energian hinnan nousu kiihdyttää edelleen inflaatiota

Sota kiihdytti inflaatiota, Euroalueella helmikuussa 5,8%, maaliskuussa 7,6%
Inflaation kiihtyessä epävakaus kasvaa ja kuluttajien ostovoima vähenee

Euroopan inflaatio kiihtyi jo ennen Ukrainan sotaa

← > 6 %

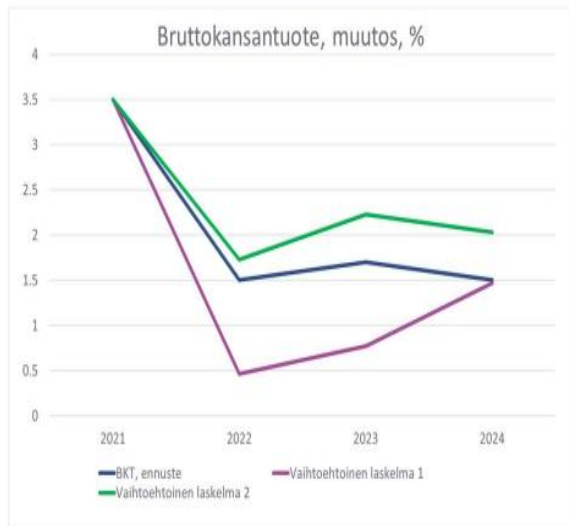
Suomen pankin ennusteet talouskehityksestä

Poikkeuksellisen tilanteen vuoksi kaksi laskelmaa kriisin vaikutuksista Suomen talouteen:

1. Vaikutukset talouskasvuun ja inflaatioon rajautuisivat pääosin vuoteen 2022 ja Suomen **talous kasvaisi noin 2 %**.
2. Suomen vientimarkkinat heikentyvät enemmän ja raaka-aineiden ja energian hinnat pysyvät sodan takia pidempään korkeina. Talouden sopeutuminen ja menetettyjen Venäjän markkinoiden korvaaminen olisi hidasta. Tällöin Suomen talouskasvu voisi jäädä vain noin **0,5 prosenttiin vuosina 2022–2023**.

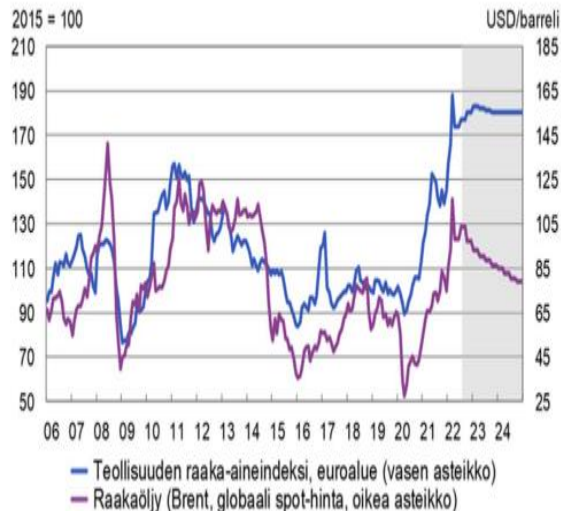
Molemmissa laskelmissa Suomen **inflaatio** odotetaan nopeutuvan kuluvana vuonna **4–5 prosenttiin** lähinnä energian ja raaka-aineiden hintojen nousun myötä.

VM:n ennusteet talouskehityksestä

Noin 1,5 %

Raaka-aineiden hinnat

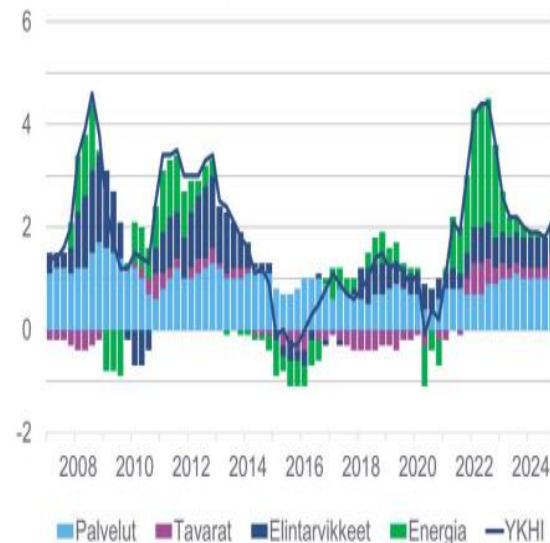
Lähde: Hamburgisches WeltWirtschafts Institut, Macrobond, VM

VM34170

**Raaka-ainehinnat pysyvät korkeina,
Raakaöljy hinta laskee hieman**

Yhdenmukainen kuluttajahintaindeksi

prosenttimuutos ja kasvuvaikeudet

Maaliskuussa inflaatio 5,6 %

Kulutuksen kasvu jatkui, vaikka käytettävissä olevat tulot laskivat vuoden 2021 lopussa

Kotitalouksien tulot ja kulutus

miljoonaa euroa, kausitasoitettu

Lähde: Tilastokeskus, PTT

PTT

Ruoka kallistuu Suomessa

- Ruuan hinta nousi jo ennen sotaan. Hinnan nousu kiihtymässä.
- Vuositasolla ruuan hinta nousee tänä vuonna arviolta 11 prosenttia
- Kuluttajahintojen korotusten tarkkaa ajankohtaa on vaikea arvioida, sillä se vaihtelee kaupparyhmittäin ja tuotteittain.
- Nousupaine kaikissa elintarvikkeissa, mutta nousuvauhdissa on isoja eroja tuoteryhmittäin ja tuoteryhmien sisällä.
- "Nousu on selvästi yleistä inflaatiokehitystä nopeampaa, ja nyt edessä voi olla suurin ruuan hinnan vuositason nousu Suomen EU-jäsenyyden aikana",

Lohen hinnat ennätyskorkealla

- Lohimarkkinat ovat tarjontavetoisia. Jos vuositarjonnan kasvu on suurempi kuin 6%, hinta laskee. Jos kasvu jää pienemmäksi, hinta nousee.
- Vuoden 2021 lopulla perattiin ennätysmäärä lohta. Kalaa on Norjassa, Chilessä, Skotlannissa ja Färsaarilla normaalia vähemmän.
- Vuoden 2022 tarjonta jää vuotta 2021 pienemmäksi. Hinnat ovat nousseet lihan tahtiin ja nyt ennätyskorkealla.
- Energian, rehun, työvoiman hinnan nousu siirretään lohen hintaan, jos kysyntä säilyy hyvänä.
- Kallis lohi ja korkeat kuljetuskustannukset vähensivät maaliskuussa lohen kysyntää Aasiassa, kirjolohen vienti Thaimaaseen, Singaporeen ja Malesiaan kasvoi, Finnairin lohikuljetukset lisääntyneet maaliskuussa vuoden takaisesta

Euron heikentyminen lisää lohen kustannuspaineita

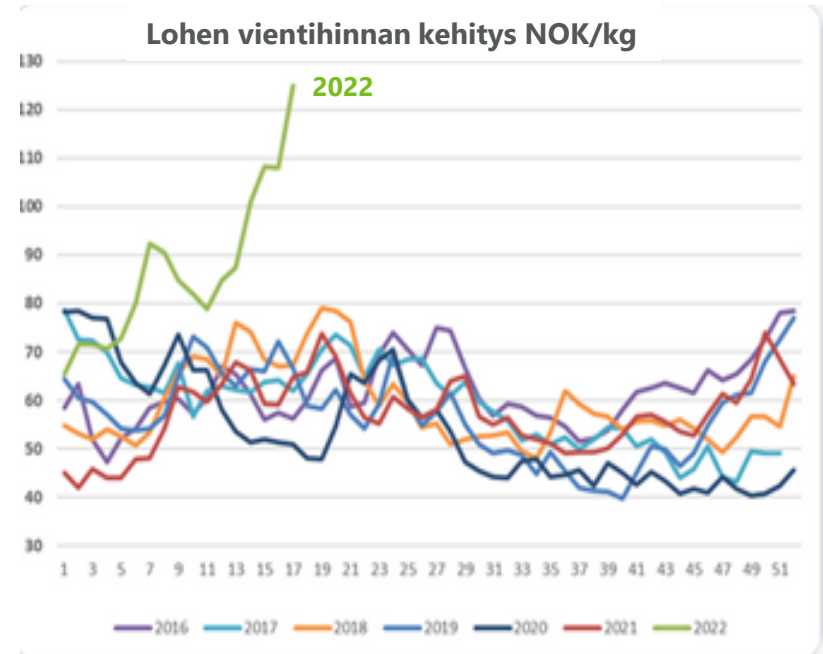
Euron arvon muutos suhteessa dollariin ja Norjan kruunuun vuonna 2022

Euron arvon heiketessä tuonti kallistuu
Euron heikentymisellä on lohen tuotannossa kielteinen tuplavaikutus,
koska iso osa kustannuksista syntyy dollareissa ja kruunuissa,
mutta pääosa tuloista euroissa

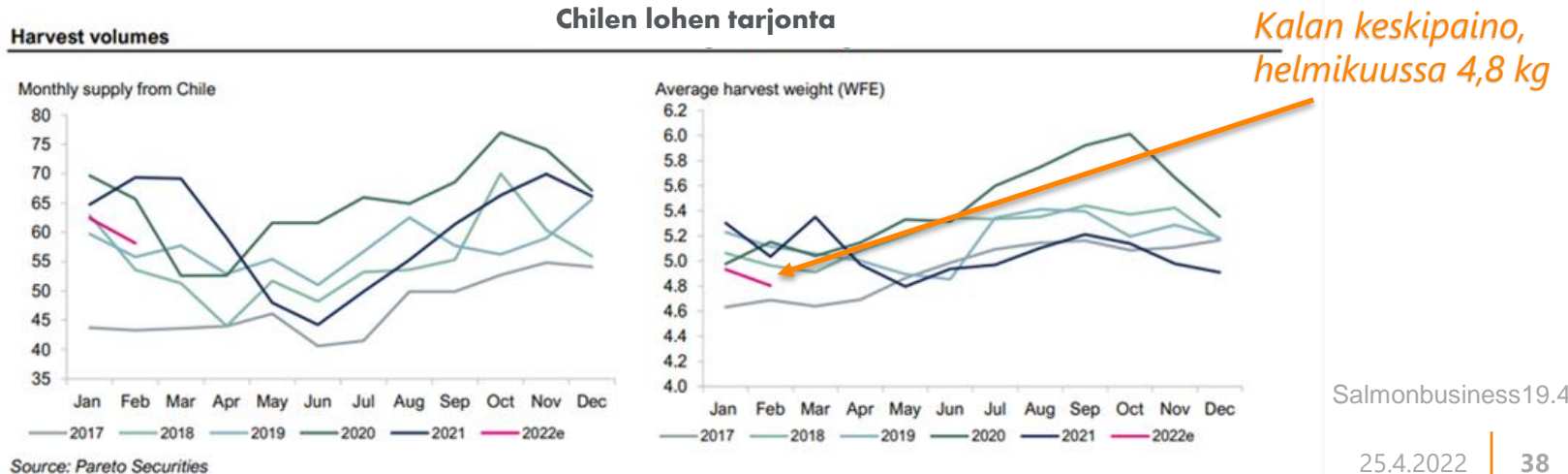
Hinnat ennätykselliset - lopettaako inflaatio lohijuhlat?

- Lohen hinnat nousivat ennätyskorkealle
- Pääsiäisaika lisäsi rajallisen tarjonnan aikana entisestään lohen kysyntää. Tarjonnan odotetaan kasvavan vasta kesällä.
- Mutta romahduttaako kasvava inflaatio kysynnän?
- Miten kalan suhteellinen hintakilpailukyky kehittyy?

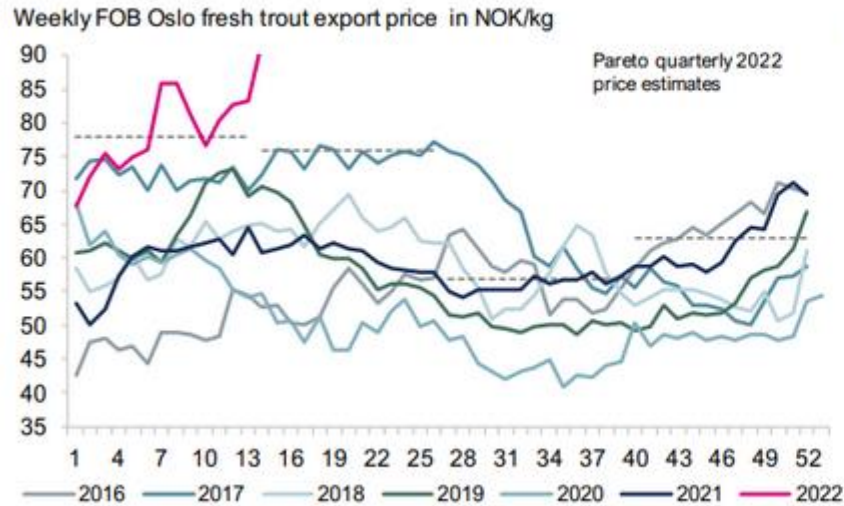
Lohen niukka tarjonta nostanut hinnat ennätystasolle

- Norja tuonut lohta markkinoilla 1,5 % viime vuotta vähemmän.
- Myös Skotlannissa ja Färsaarilla on teurastus todennäköisesti vähentynyt
- Toiseksi suurimman tuottajan Chilen, tarjonnan pudotus on huomattavasti Norjaa suurempi
  - Chileläiset teurastavat pientä kalaa ja hyödyntävät ennätyskorkeita hintoja.
  - Vähentää tulevaa teurasmäärää ja **heijastuu markkinoiden tasapainoon myöhemmin**

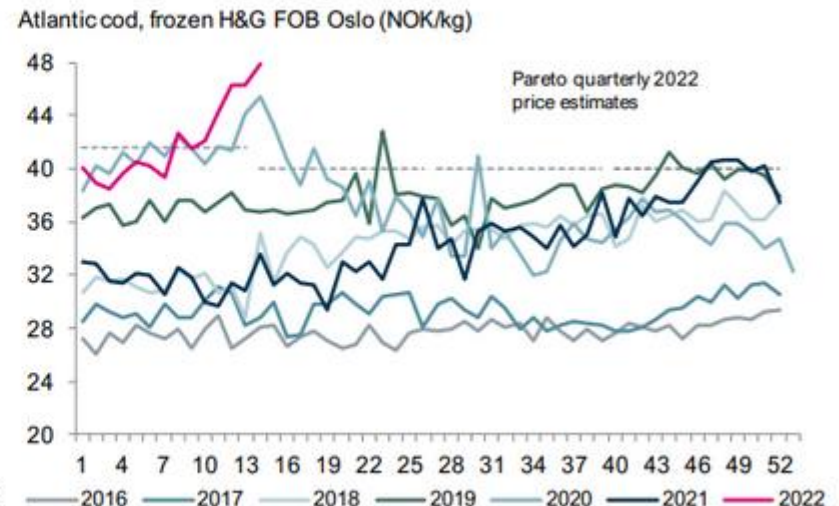
Myös isokokoisen kirjolohen ja turskan vientihinnat nousseet Norjassa

Kirjolohen hinnat

Source: Pareto Securities

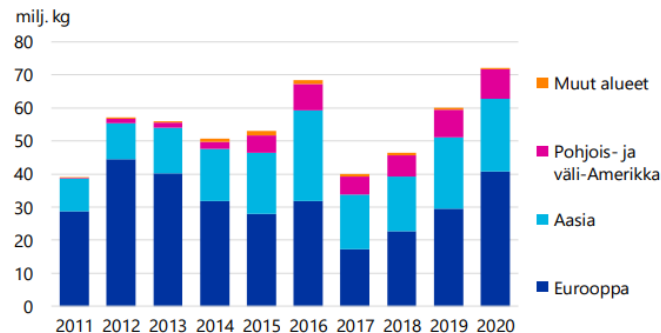
Turskan hinnat

Kirjoloihen vientimarkkinat muutoksessa

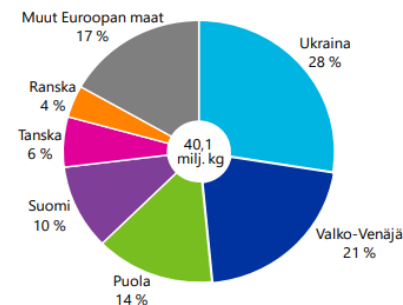
- Norjan kirjoloihen viennistä (72 milj. kg) 60 % meni 2020 Eurooppaan ja puolet siitä Valko-Venäjälle ja Ukrainaan
- Vuoden 2021 Norjan kirjoloihen vienti 43 milj. kg, josta 60 % (26 milj. kg) Eurooppaan, josta 70 % Valko-Venäjälle ja Ukrainaan

Norjan kirjoloihen vientialueet

Lähde: Statistics Norway.

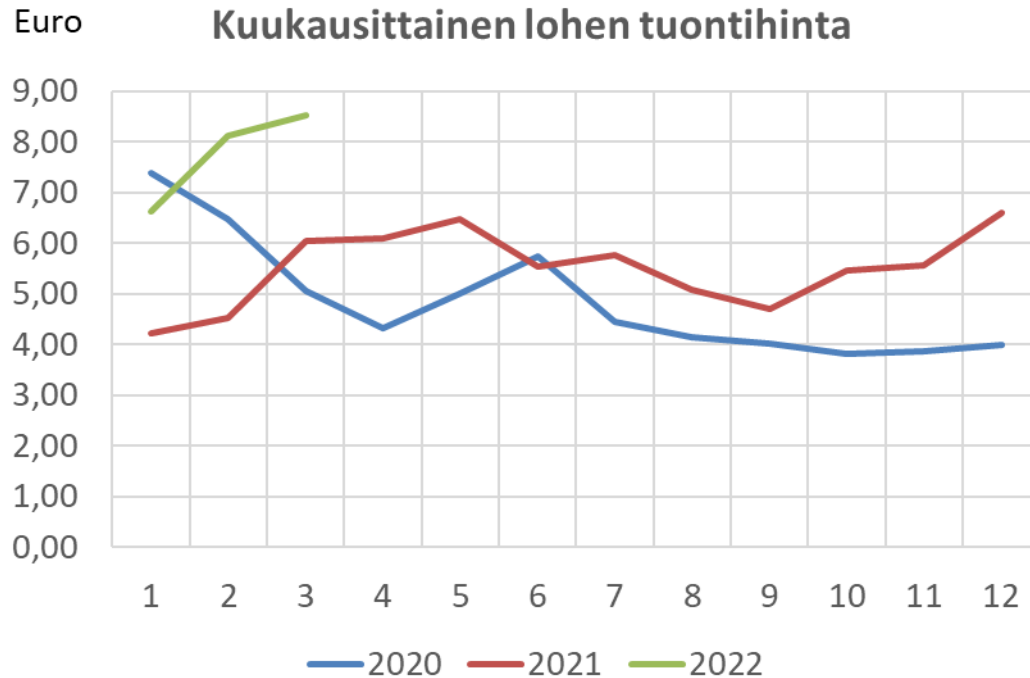
Norjan kirjoloihen vienti Euroopan maihin vuonna 2020

Lähde: Statistics

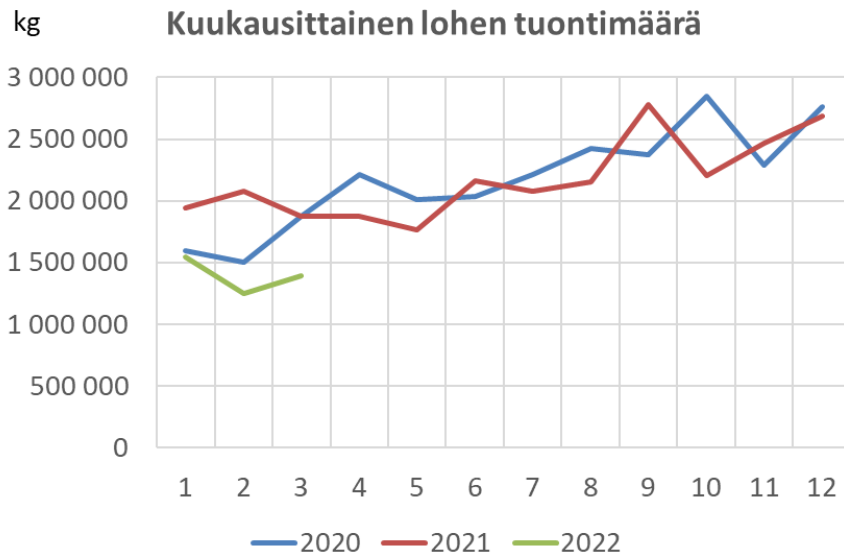

Norjan lohen tuontihinnat Suomeen nousseet

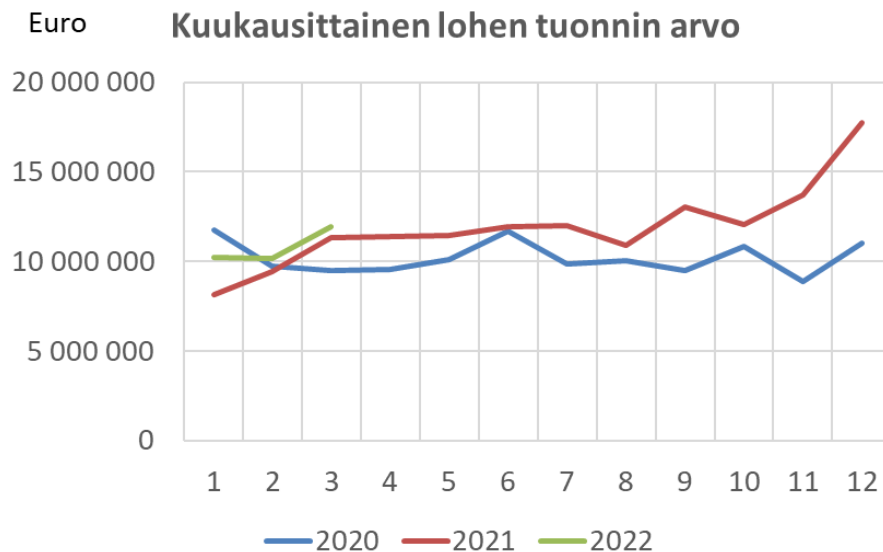

Hinta nousut 59 % 2021 ensimmäiseltä neljännekseltä

Norjan lohen tuontimäärät Suomeen laskeneet – arvo noussut viime vuoden 1. neljänneksestä

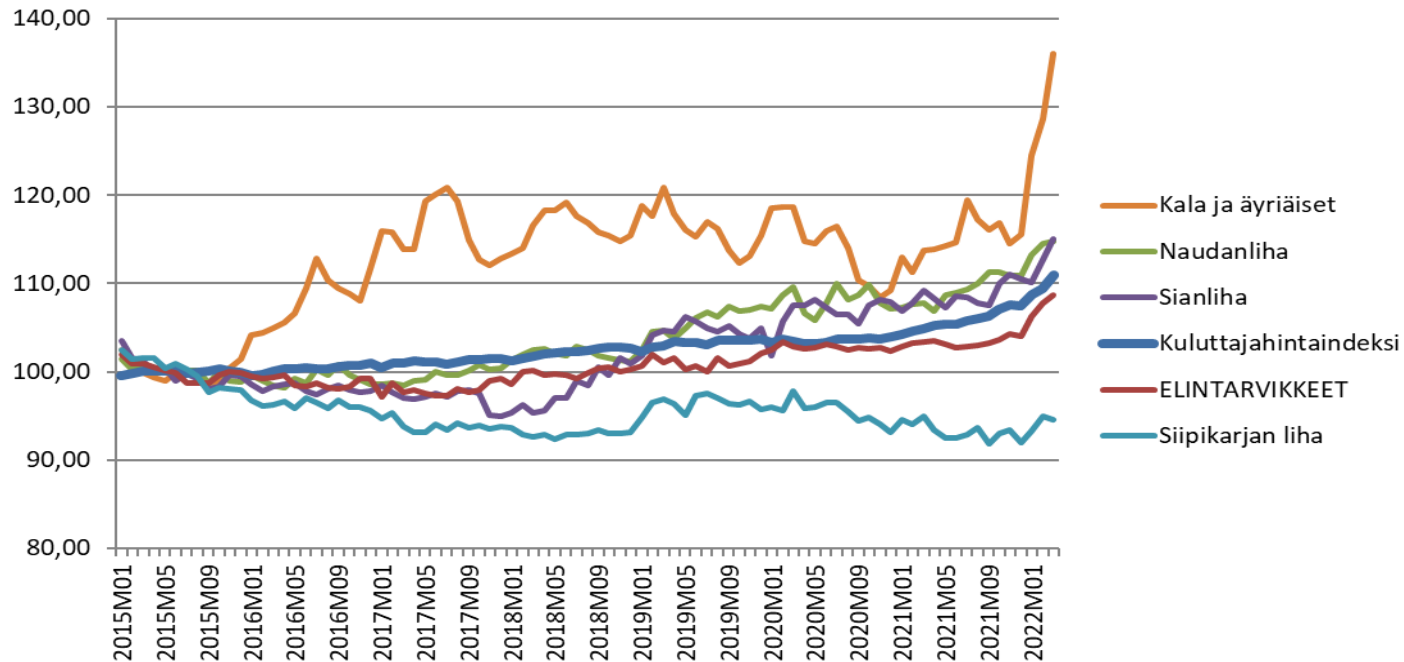

Vähentynyt 28% alkuvuonna, 1,7 milj. kg

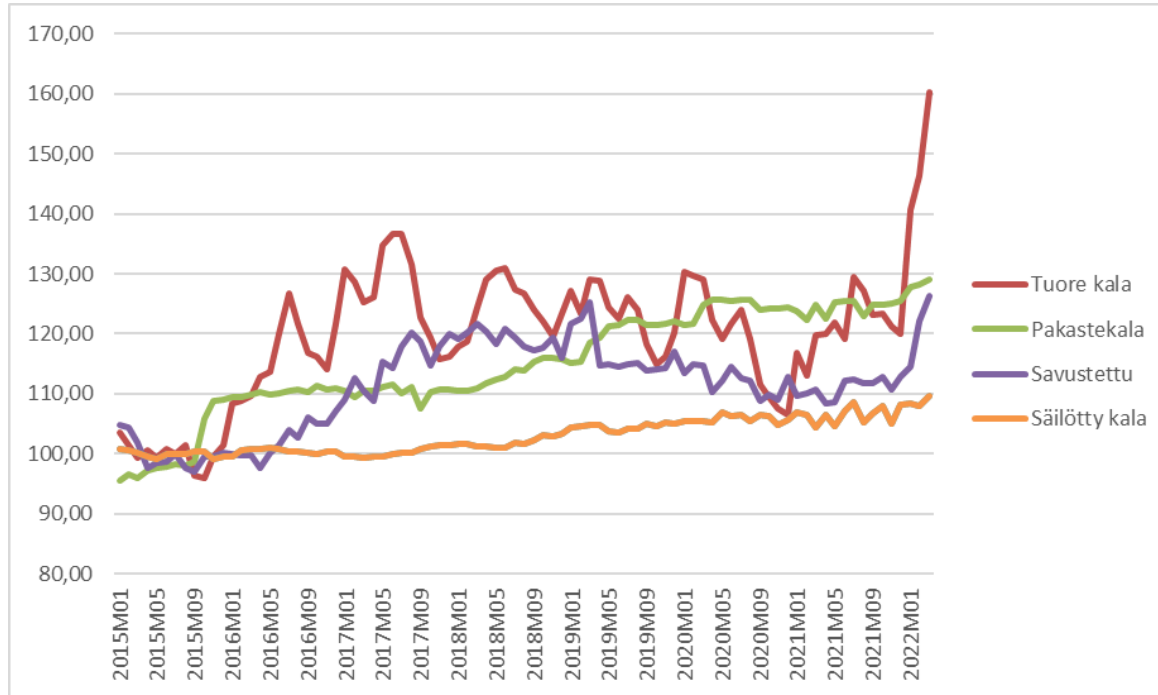
Noussut alkuvuonna 12 %

Kalan hintakilpailukyky kotimarkkinoilla heikentynyt

Kalan ja äyriäisten hinta nousi 18 % vuoden 2022 alusta maaliskuun loppuun
Kuinka paljon lihan hinnat nousevat seuraavalla hinnoittelujaksolla?

Tuoreen kalan (lohen) hinta nousi eniten

Tuoreen kalan hinta nousi 34 % vuoden 2022 alusta maaliskuun loppuun

Suomessa päivittäistavarakaupan myynti ei kasva – kuluttajien ostoskoriin halvempia tuotteita

- Suomessa päivittäistavarakaupan liikevaihdon kasvu perustui jo viime vuonna lähes pelkästään kustannusten ja sitä kautta hintojen nousulle
- Tämä kehitys tulee tänä vuonna näkymään erityisen voimakkaasti
- Ostovoiman leikkautuminen ja kustannusten nousu varsinkin elintarvikkeissa **lisää halvempia tuotteita kuluttajien ostoskorissa**
- Ruoan **verkkokaupan kasvu hidastuu** selvästi, koska kuljetuskustannukset ja toimitusmaksut nousevat
- Kustannusten nousu tulee hidastamaan myös ravintola-annosten kotiinkuljetuspalveluiden kasvua.

Iso-Britanniassa ostokäyttäytyminen muuttumassa

Kuluttajien käytettävissä olevat tulot ovat energian hinnan nousun takia supistuneet.

Kustannusten nousu on heijastumassa ruokaostoihin

- Päivittäistavarakaupassa on voittajia ja häviäjiä. **Suurimmat voittajat ovat olleet halpaketjut Aldi ja Lidl.**

Kalatuotteiden myynti USA:n vähittäiskaupassa heikentynyt vuoden 2022 aikana

Inflaatio, toimitusketjun häiriöt ja kansainväliset levottomuudet heikentävät kalatuotemarkkinoita USA:n vähittäiskaupassa

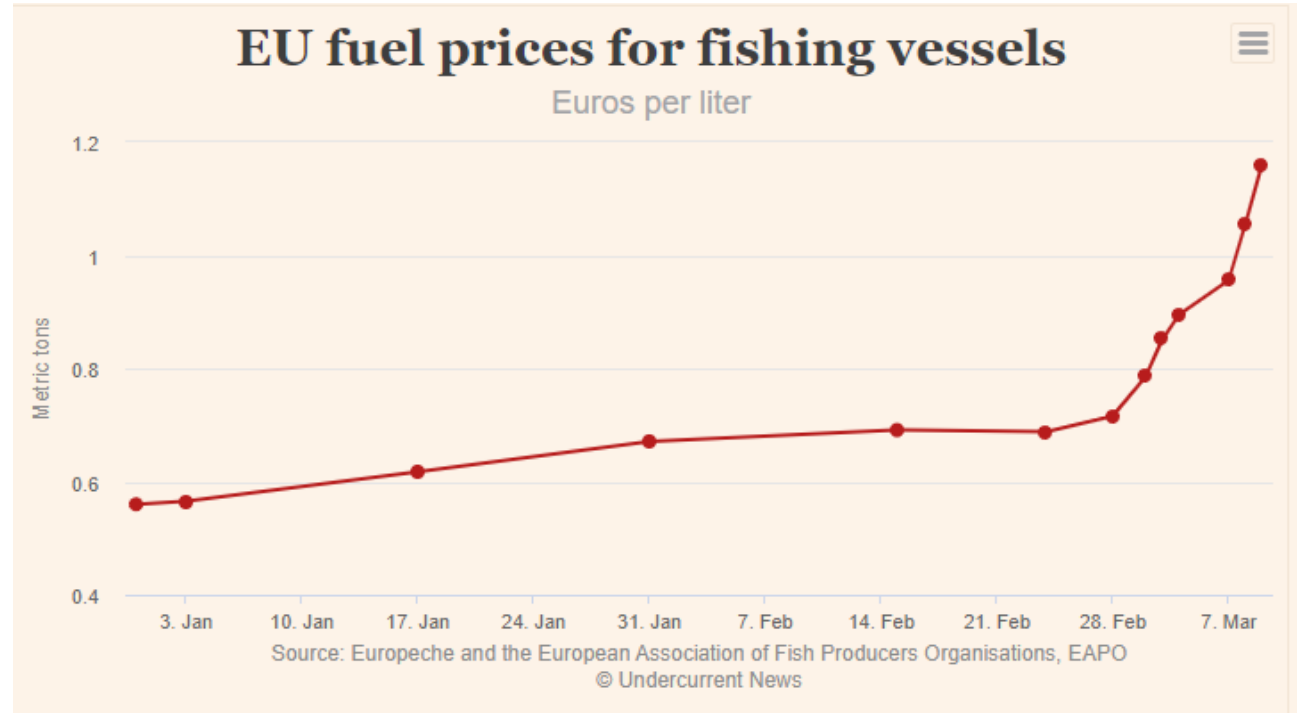
- Myyntimäärät pienenevät ja tuotevalikoimat supistuvat

Pandemian aikana kalan, etenkin tuoreen kalan myynti kasvoi. Kuluvan vuoden aikana **kalatuotteiden vähittäiskaupan myynnin määrä on supistunut**, mutta se on edelleen pandemiaa edeltävää ajanjaksoa korkeampi.

- Tuoreen lohen myynnin arvo nousi 9,1%, mutta myyntimäärä laski 2,5 % (maaliskuu 2021 – maaliskuu 2022)

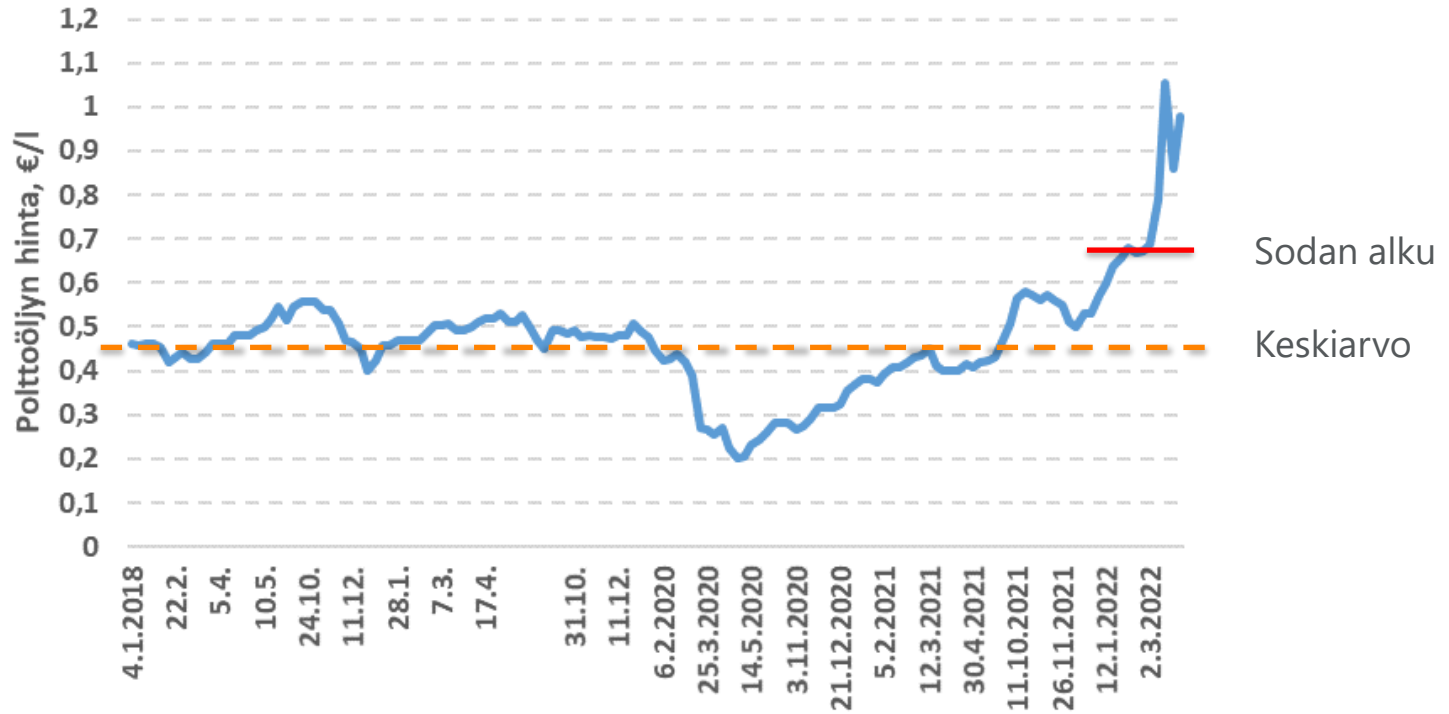
EU kalastuslaivasto uhkaa pysähtyä

- Polttoaineen hinta noussut 70% kahden viikon aikana
- Monet joutuneet lopettamaan kalastuksen kannattamattomana
- Toimintamenot nousseet pilviin.
- Komissiolta vaaditaan välitöntä tukea

Troolareiden polttoainekustannus vuodessa kaksinkertaistunut

Kiitos!